

Інноваційні моделі підготовки здобувачів вищої освіти в галузі фізичного виховання та спорту

Шавель Христина Євгенівна¹, Бойко Юлія Степанівна²,
Соколенко Людмила Степанівна³

Опубліковано	Секція	УДК
13.03.2023	Освіта/Педагогіка	378.148:371.13

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7724404>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Сучасний розвиток освітньої галузі вказує на актуальність використання інноваційних моделей підготовки студентів, що вимагає певних трансформацій у ставленні до навчального процесу, врахування модерного впливу інформаційних та педагогічних технологій на освітню галузь у цілому. Метою цієї статті є аналіз інноваційних моделей підготовки здобувачів вищої освіти у галузі фізичного виховання та спорту. У статті констатовано, що організація підготовки фізичної культури з використанням інноваційних підходів забезпечує стійкий розвиток критичного та креативного мислення у студентів. Найпопулярнішими інноваційними моделями організації навчального процесу серед здобувачів вищої освіти можна назвати контекстне навчання, проблемне навчання, модульне навчання, модель повного засвоєння знань, клубне навчання, дистанційне навчання.

Ключові слова: вища освіта, інноваційні моделі, фізичне виховання та спорт, цифровізація освіти, дистанційне навчання.

Innovative models of training of higher education students in the field of physical education and sports

Annotation. The modern development of the educational sector indicates the relevance of using innovative models of student training, which requires certain transformations in the attitude to the educational process, taking into account the modern influence of information and pedagogical technologies on the educational sector as a whole. The purpose of this article is to analyze innovative models of training for higher education students in the field of physical education and sports. Innovative approaches are an important element of the development of education, which are expressed in the transformation trends of various initiatives and innovations in the educational process, which collectively lead to an

¹ кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент кафедри біохімії та гігієни, Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів, вулиця Т. Костюшки, 11, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-3008-3372>

² кандидат педагогічних наук, доцент кафедри медико-біологічних основ фізичної культури Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул.Садова 2, Черкаська обл. 20300, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-8554-9737>

³ кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри медико-біологічних основ фізичної культури, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул.Садова 2, Черкаська обл. 20300, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-1285-1596>

improvement in the quality of education. Innovative changes appear during the search for much more promising forms and methods of pedagogical activity, becoming established during the exchange and dissemination of innovative experience. The article states that the organization of physical culture training using innovative approaches ensures the sustainable development of students' critical and creative thinking. The most popular innovative models of the organization of the educational process among students of higher education are contextual learning, problem-based learning, modular learning, the model of full assimilation of knowledge, club learning, distance learning. Based on the analysis of the transformations of the modern educational environment, it is demonstrated that innovative models of training show the best results as a result of the established interaction of teachers and students of higher education. Therefore, digitization turns not into a goal, but into a tool for establishing such interaction, obtaining the best results in motivating students to study in the specialty "Physical Education and Sports".

Keywords: higher education, innovative models, physical education and sports, digitalization of education, distance learning.

Вступ

Сучасний розвиток інформаційних технологій у сфері освіти формує нові актуальні виклики для викладачів. Звернення до найкращих зразків закордонного досвіду у поєднанні з оптимальними моделями викладання в Україні формують інноваційний потенціал, який здатен значно покращити загальне становище викладання та навчання в умовах європейської інтеграції (насамперед мова йде про гармонізацію з найкращими програмами, що використовуються закордоном) та воєнних років (з огляду на брак фінансування, військові руйнування, продовження російської агресії та невизначеність у майбутньому). Використання інноваційних методів у підготовці здобувачів вищої освіти в сфері фізичного виховання також значно поширилось. значного поширення. Зважаючи на розвиток цифровізації та карантинні обмеження, спричинені пандемією COVID-19, звернення до новітніх навчальних методик стало актуальною потребою. Водночас подальша еволюція вказаних засобів демонструє необхідність в осмисленні їхніх позитивних та негативних сторін. Це особливо актуально на тлі розгортання російської агресії, яка значно обмежує українських викладачів фізичного виховання у можливостях та засобах проведення повноцінного навчально-виховного процесу.

В сучасних наукових дослідженнях багато уваги приділяється проблемі трансформації системи фізичного виховання та спорту за допомогою інноваційних технологій та методів навчання. Зокрема, українські дослідники А. Ваколук, В. Шелюк та Н. Симович охарактеризували особливості використання сучасних інноваційних технологій [1]. О. Школа та Д. Шкаленко здійснили аналіз ключових напрямів системи модернізації фізичного виховання та спорту студентів ЗВО [4]. О. Отравенко описала проблему запровадження інноваційних методів навчання задля підвищення якості фахової підготовки майбутніх фахівців фізичної культури, дослідила ключові особливості створення умов для реалізації продуктивної творчої професійної діяльності та гармонійного розвитку особистості [3]. Дослідниця вважає, що поширення інноваційних принципів в навчальному просторі стало важливим рушійним чинником формування нових моделей фахової підготовки [3, с. 225]. Китайський дослідник Ф. Менг проаналізував особливості формування клубної моделі навчання в університетах та коледжах [7]. Водночас австралійські вчені М. Бауер та Д. Стурман охарактеризували основні освітні можливості сучасних технологій [6]. Проте, вищезазнані дослідники мало уваги приділили комплексному порівняльному аналізу сучасних моделей навчання.

Відповідно, *метою цієї статті* є аналіз інноваційних моделей підготовки здобувачів вищої освіти у галузі фізичного виховання та спорту.

Результати

Розвиток фізичного виховання у світі засновується на інноваційних методах, формах, методиках реалізації навчального процесу. Теперішні методи навчання фізичної культури мають розвивати такі категорії як: фізичну витривалість, толерантність, адаптивність, гнучке, критичне, креативне мислення та оперативну швидку реакцію [8, р. 60]. У відомій доповіді М. Лолонда (міністра охорони здоров'я Канади) 1974 р. під назвою «Новий підхід для збереження здоров'я» зазначалося, що традиційна модель охорони здоров'я невідіграє ключову роль у системі тих чинників, які визначають здоров'я людини. Ця думка була позитивно сприйнята Всесвітньою Організацією Охорони Здоров'я. Тому теперішнє уявлення про здоровий спосіб життя відштовхується від цих міркувань [5].

Організація підготовки фізичної культури з використанням інноваційних підходів забезпечує стійкий розвиток критичного та креативного мислення у студентів [6, р. 344]. Тому інноваційні підходи — це важливий елемент розвитку освіти, вони реалізуються у тенденціях трансформації різноманітних ініціатив та нововведень в освітньому процесі, що у сукупності призводять до покращення якості сфери освіти [1, с. 130]. Інноваційні зміни спричинені пошуком більш перспективних форм та засобів педагогічної діяльності та закріплюються під час обміну та поширення інноваційного досвіду.

Водночас принцип інноваційності реалізується крізь призму динамічності змісту, варіативності форм, сучасних методів та технологій підготовки здобувачів вищої освіти в галузі фізичного виховання та спорту, покликаних розвинути у студентів навички творчого проектування та використання здоров'язміцнювальних та інноваційних технологій. Реалізація фахової діяльності передбачає інваріативність вирішення професійних завдань, багатокритеріальність контрольної системи та оцінки досягнутих результатів [3, с. 225]. Зараз у закладах вищої освіти важливими є інноваційні моделі навчання, що дозволяють застосовувати новітні технології викладання. Зокрема йдеться про контекстне, клубне, ігрове, проблемне, модульне, дистанційне навчання (Див. Таблиця 1).

Таблиця 1.

Інноваційні моделі підготовки здобувачів вищої освіти в галузі фізичного виховання та спорту

Інноваційні моделі навчання	Характеристика
Контекстне навчання	В основі – інтеграція різних типів освітньої діяльності: навчальної, дослідної, практичної. Формування умов, близьких до реальних.
Проблемне навчання	Формується на основі самостійного розвитку знань, умінь та навичок на основі мотивації. Інший шлях – актуалізація потреби у навчанні за допомогою спрямованої роботи викладачів.
Модульне навчання	Базується на бажанні допомогти студентам у визначенні їхніх можливостей. Зміст навчального

	матеріалу структурується для максимального засвоєння практичних та теоретичних знань.
Модель повного засвоєння знань	Ґрунтується на відповідності показників здобувачів вищої освіти встановленим значенням та результатам.
Клубне навчання	Базується на розвитку спеціальних спортивних студентських. Основною характеристикою клубної моделі навчання є те, що вона сформована за принципом піраміди, основою якої є «клуби». Останні можуть мати різний розмір та спеціалізацію. Це зі свого боку має вплив на процес формування основи для розвитку елітного та професійного спорту.
Дистанційне навчання	Передбачає широкий доступ до сучасних освітніх технологій та ресурсів, характеризується самостійним використанням новітніх інформаційно-комунікативних технологій.

Джерело: розроблення авторів

Контекстне навчання базується на синтезі різних типів освітньої діяльності: навчальної, дослідної, практичної. В системі контекстного навчання можливим є збільшення частки практичної роботи студента. Контекстне навчання є загальновизнаною формою інноваційного навчання. Дослідники зазначають, що контекстне навчання актуалізує усі наявні системи, форми, методи та засоби, динамічні моделі загальнокультурного, духовного, інтелектуального, предметно-практичного та соціального змістів функціонування [5]. Серед джерел теорії контекстного навчання визначають: діяльну теорію засвоєння соціальних досвідів; теоретичні узагальнення щодо накопиченого досвіду реалізації певних форм та методів інноваційної освіти; формування категорії «контекст». Під контекстом розуміють систему внутрішніх та зовнішніх умов навчання (чи інших виявів діяльності людини), які впливають на сприйняття, усвідомлення та трансформацію конкретних ситуацій, надання значення цим ситуаціям як цілим утворенням [8, р. 62]. Характерними рисами технологій контекстного навчання можна вважати утворення предметних і соціальних контекстів професійної діяльності спортсменів чи спеціалістів з фізичного виховання. Це додає до освітнього процесу кілька нових важливих елементів:

- системність та міжпредметність у побудові теоретичних та практичних знань;
- можливість динамічного розвитку сенсів здобуття освіти, яке зазвичай відбувається статично;
- сценарний план роботи викладачів-спеціалістів створюється відповідно до вимог сучасного ринку праці;
- чіткий розподіл функцій та обов'язків між викладачами;
- скерування інтересів здобувачів до саморозвитку на набуття необхідних компетенцій.

Водночас проблемна модель навчання реалізується крізь призму ініціювання самостійного пошуку знань здобувачами [3, с. 226]. У контексті цієї моделі можна змінювати характер навчального завдання із репродуктивного на продуктивний.

Викладачі можуть використовувати різноманітні справи проблемно-пошукового типу, завдання на розв'язання проблемних ситуацій, проєктний метод, мозковий штурм.

Модель повного засвоєння знань базується на ідеях Дж. Керролла і Б. Блума, які передбачають розроблення різноманітних варіантів досягнення освітніх результатів (на базі трансформації основних параметрів умов навчання) для студентів із різним ступенем навичок [3, с. 226]. Головний акцент у цій моделі навчання робиться на процесі фіксації результатів навчальної діяльності.

Клубна модель організації навчальної діяльності є основою у багатьох європейських країнах, у Японії, США, Канаді та Австралії та в інших державах, що належать до найбільш демократичних країн (відповідно до індексу демократії). Ця модель не так поширена в Україні, тому слід розглянути її більш детально. Основою клубної системи є спортивні товариства та клуби [7]. Вони не формуються державними органами, які реалізують план та призначають тренерів чи директорів, їхній розвиток пов'язаний із студентськими товариствами. Зокрема, перший спортивний студентський клуб з'явився у місті Берн (Швейцарія) у 1816 р. Згодом клуби почали формуватися у низці інших країн, зараз вони відіграють важливе значення у реалізації навчання фізичного виховання. Спортивні клуби у вищих навчальних закладах належать до первинних організацій фізкультурно-спортивного напрямку, ключовою метою яких є формування сприятливих умов розвитку фізичної культури та спорту [9, р. 75-77]. Водночас такі клуби потребують координації зусиль, стандартизації норм та засад, або ж чіткого порядку організації змагань між собою. Наприклад, у Швеції основу спорту складає система клубів: у державі їх понад 30 тисяч. Згідно зі статистикою, 90% усіх студентів у Швеції є членами різних спортивних клубів. Водночас клубна модель навчання на основі вищої освіти також сприяє соціалізації студентів. Крім цього, клубний спорт відіграє важливу роль у процесі підготовки молодого спеціаліста, реалізуючи такі функції як: оздоровчо-рекреативна, комунікативна, емоційно-видовищна, соціально-інтегративна [7]. Важливим аспектом у навчанні фізичної культури є емоційно-видовищний, який пов'язаний із естетикою, що проявляється у гармонії фізичних та духовних якостей особи. Водночас соціальна інтеграція виявляється у тому, що спорт є одним із основних чинників формування досвіду суспільних відносин. Комунікативна функція фізичного виховання сприяє гнучкому розвитку міжнародних зв'язків, взаєморозумінню та культурному співробітництву різних народів.

Зацікавленість дослідників у модульному підході до навчання ґрунтується на бажанні допомогти студентам у визначенні власних можливостей, у розумінні засвоєного матеріалу, гнучкій розбудові змісту навчання, інтегруванні різних видів й форм освіти, досягненні показних ступенів підготовки щодо здійснення професійних обов'язків [8, р. 61]. Всі ці чинники зумовили появу різноманітних дослідницьких векторів та підходів до формування проєктів та конструювання модульних технологій, які мають елементи подібності між собою, але за різних обставин можуть використовуватися по-різному.

Модульне навчання у сучасній науковій літературі розуміють як метод організації освітнього процесу, який гарантує порційно-індивідуалізоване розуміння засвоєння здобувачами вищої освіти навчального матеріалу із використанням модулів – функціональних, автономних дидактичних етапів підготовки, які об'єднують заздалегідь підготовлений зміст, організаційні способи передачі необхідної інформації, які мають на меті комплексне вирішення педагогічних завдань, фіксації особистісних та освітніх досягнень студентів у порівнянні із нормативами та певними рівнями попередньої підготовки [2]. Внаслідок цього модульний підхід до організації навчання стає інноваційною соціально-педагогічною платформою для адаптації значень, форм,

способів та освітніх методів, які підвищують продуктивність навчально-виховних процесів й забезпечують покращення психосоціального становлення всіх здобувачів вищої освіти, а також викладачів завдяки використанню принципів модульності [2]. Фундаментальне обґрунтування цих принципів як одних із головних у сфері сучасної освіти у галузі фізичного виховання та спорту стало визначальним для подальшої еволюції ідей застосування модульного навчання.

Використання модульної технології фізичного виховання відкрило нові можливості в системі вищої освіти. Під час реалізації проекту модульної технології в фізичному вихованні ми дотримувались наступних положень:

1. Модульна система фізичного виховання студентів є не тільки одним із шляхів оптимізації навчального процесу, але й інструментом реалізації завдань мобільності студентів і викладачів, визнаним європейським стандартом. Вона дуже важлива при інтеграції національної системи освіти до спільного європейського освітнього простору.
2. Модульна система контролю знань та умінь є стимулюючим фактором для студентів і викладачів до систематичної роботи впродовж семестру. Проведені педагогічні експерименти довели, що запровадження модульного навчання дозволило підвищити продуктивність педагогічного процесу на 25%. На підставі перших результатів практичного впровадження було визначено характерні риси модульного навчання в фізичному вихованні.
3. Модульне навчання надає студентам можливість вільного вибору самостійних занять, модульний підхід передбачає пряму відповідальність студента за результати навчання, оскільки він створює сприятливі умови для самостійного засвоєння матеріалу. У модульному навчанні акцент робиться на діяльності студента, а не на діяльності педагога, тому що навчальний матеріал найбільш ефективно засвоюється в процесі діяльності. Модулі повинні створювати сприятливі умови для активізації навчально-пізнавальної активності студентів. Узагальнені заняття вимагають мінімум зусиль з боку педагога, оскільки система модульного навчання спрямована на самостійну та індивідуалізовану роботу студентів з модулем. Ефективність модульного навчання не залежить від кількості студентів, що беруть участь у конкретному занятті. Однією з важливих рис модульного навчання є специфічна роль педагога в освітньому процесі. У модульному навчанні викладач пропонує студентам інформаційні джерела та виконує роль діагноста, консультанта-порадника та мотиватора [3, с. 226]. У традиційній системі викладач виконує роль основного постачальника інформації. Модульне навчання можна розглядати як процес взаємодії між суб'єктами навчання, тобто студентом та педагогом. Паритетні взаємодії між ними, що базуються на суб'єкт-суб'єктних відносинах, демонструють важливість у навчанні фізичному вихованню та спорту.

Інноваційними також є дистанційні методи організації навчання [3, с. 226]. Зважаючи на специфіку підготовки спортсменів та навчальної дисципліни «Фізична культура» загалом, реалізацію навчального процесу через дистанційний режим не можна вважати повністю повноцінною. Виходом зі становища є сучасне використання нових концепцій фізичного виховання для здобувачів вищої освіти, які насамперед пов'язані із виокремленням таких пріоритетних завдань як: акцентування на здійсненні самостійної практичної підготовки та наголосу на розвитку самостійних творчих підходів до навчання [1, с. 130]. Сучасний розвиток фізичного виховання серед студентської молоді, на жаль, сьогодні не відповідає бажаним показникам. [12, с. 22]. Це можна пояснити низкою об'єктивних причин:

1. Недостатня кількість аудиторних та самостійних занять.

2. Невисокий рівень мотивації викладачів, що працюють у складних умовах воєнного стану.
3. Низький рівень оволодіння сучасними цифровими технологіями (насамперед мова йде про потенціал технічних засобів передачі інформації)

Потреба в поліпшенні методик навчання фізичної культури з використанням дистанційних технологій має подолати також сидячий спосіб життя, який провокує дистанційне навчання. Для подолання негативних проявів дистанційного навчання та реалізації усіх його потенційно важливим елементів важливо:

1. Зростання мотиваційної складової у студентів. Для більшого зацікавлення пропонується вводити додаткові елементи змагання, які би спонукали майбутніх спортсменів та спеціалістів у галузі спорту до більш ретельного виконання завдань. Методика «єдиного дня також є досить ефективною. Відповідно до неї, пропонується виокремлювати для практичних дисциплін окремий день, який студенти проводять у навчальному закладі. Тобто мова йде про використання змішаної системи навчання, яка добре себе зарекомендувала як в умовах пандемії, так і під час російської військової агресії.
2. Використання новітніх платформ для надання теоретичної інформації у процесі навчання. Зокрема, можливим є зростання кількості навчально-методичної літератури, доступної у Мережі, демонстрація презентацій та звернення до онлайн-відео тощо [6].
3. Використання потенціалу електронних тестувань (що особливо актуально для теоретичних дисциплін). Проведення будь-яких перевірок знань має на меті вдосконалення їх закріплення. Використання систем електронного тестування за умов дистанційної освіти перетворюється на найбільш ефективну модель перевірки засвоєного матеріалу. Такий формат роботи дає можливість проаналізувати помилки та утворити певні загальні уявлення про середній рівень знань у групи здобувачів.

Треба зазначити також потребу у формуванні якісної викладацької роботи, адже у дистанційному навчанні не все залежить від інформаційних технологій та їх можливостей. Робота викладачів за умов впровадження дистанційних інноваційних методів навчання полягає у налагодженні психолого-педагогічних контактів зі здобувачами вищої освіти. З цієї причини додаткової актуалізації потребує додаткова кваліфікація викладачів, здобуття ними необхідних рівнів цифрової компетентності, досвід у використанні новітніх інформаційних платформ тощо.

Висновки

Отже, інноваційність освітнього процесу реалізовується крізь призму динамічності змісту, варіативності форм, новітніх методів та технологій здобувачів вищої освіти в галузі фізичної культури та спорту.

Проблемне навчання є ефективним під час вивчення як теоретичних, так і практичних дисциплін. У контексті межх реалізації цієї моделі можна змінювати характер навчальних завдань із репродуктивного на продуктивний (творчий). Водночас контекстна модель інноваційного навчання сприяє ефективній інтеграції різних типів навчальної діяльності, що є важливим при підготовці спеціаліста сфери фізичної культури та спорту. У багатьох європейських країнах використовується модульна модель навчання, яка пропонує здобувачам самостійний вибір у процесі реалізації навчальних занять. В основі модульного підходу лежить автономність та відповідальність студента за результати навчання. В українській системі фізичного виховання та спорту недооціненою є клубна система навчання, яка використовується у багатьох країнах. Як продемонстровано у результатах дослідження, клубна модель

навчання сприяє не лише утворенню якісних практичних навичок, а й соціалізації особистості. Водночас дистанційна модель сприяє формуванню у студентів цифрової компетенції, яка нині є особливо актуальною на ринку праці. Використання новітніх платформ та ресурсів у процесі навчання сприяє покращенню необхідних компетентностей, теоретичних знань зі спеціальності.

Відтак інноваційні моделі організації навчального процесу впливають на формування у студентів здатності до творчого проектування, критичного мислення та використання здоров'язміцнювальних та інноваційних освітніх ресурсів, платформ у процесі навчання. Це сприятиме реалізації майбутньої професійної діяльності, що передбачає інваріативність вирішення різноманітних професійних завдань.

Список використаних джерел

1. Ваколюк А., Шелюк В., Симонович Н. Інноваційні технології у системі фізичного виховання здобувачів вищої освіти. *Іноватика у вихованні*. 2021. № 14. С. 128–134. URL: <https://doi.org/10.35619/iiu.v1i14.431>
2. Генчевська О., Богославець Л. П. Модульне середовище - запорука ефективного навчання. 2016. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/5124>
3. Отравенко О. Інноваційні методи навчання як основа якісної професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культур. *OPEN EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF MODERN UNIVERSITY*. 2019. С. 222–230. URL: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2019s21>
4. Школа О., Шкаленко Д. Інноваційні технології фізичного виховання у закладах вищої освіти. *Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти*. 2022. № 2. С. 899–902. URL: <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.16686>
5. Almusawi H. A., Durugbo C. M., Bugawa A. M. Innovation in physical education: Teachers' perspectives on readiness for wearable technology integration. *Computers & Education*. 2021. Vol. 167. P. 104185. URL: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2021.104185>
6. Bower M., Sturman D. What are the educational affordances of wearable technologies?. *Computers & Education*. 2015. Vol. 88. P. 343–353. URL: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2015.07.013>
7. Meng F. The construction of applied undergraduate colleges and universities sports club teaching model research. *2017 International Conference on Sports, Arts, Education and Management Engineering (SAEME 2017)*, Shenyang City, China, 15–16 July 2017. Paris, France, 2017. URL: <https://doi.org/10.2991/saeme-17.2017.47>
8. Pickard A. Creative Approaches to Primary Physical Education. *Routledge Handbook of Primary Physical Education*. First Edition. | New York : Routledge, 2018. | Series: Routledge International Handbooks, 2017. P. 167–179. URL: <https://doi.org/10.4324/9781315545257-15>
9. Pomohaci M., Sopa I. S. Study Regarding the Planning Process in Physical Education and Sports. *Scientific Bulletin*. 2021. Vol. 26, no. 1. P. 58–69. URL: <https://doi.org/10.2478/bsaft-2021-0008>
10. Ridei N. Analysis of profesional competencies in the characteristics of the teacher of the future: global challenges of our time. *Futurity Education*. 2021. P. 22–32. URL: <https://doi.org/10.57125/fed.2022.10.11.3>
11. Sonkeng K., Chepyator-Thomson J. R. Club system. *Encyclopedia of Sport Management*. 2021. P. 75–77. URL: <https://doi.org/10.4337/9781800883284.club.system>
12. Tsekhmister Y. The problem of pedagogical innovations and trends in the development of the educational environment. *Futurity Education*. 2021. P. 22–30. URL: <https://doi.org/10.57125/fed/2022.10.11.16>